

מראי מקומות- בבא בתרא כ"ו

הפטיש חייב, הרי זה ק' לכ"ע, דהא אף מר ב"ר אשי מודה דכאן פטור, וא"כ אם ס"ל דדומה ציור דגץ להא לדידן, א"כ ק' לכ"ע (וע' מש"כ תוס' בזה). אע"כ צ"ל דפליגי גם לענין חיוב נזקין, וא"כ לכאור' אי"ז חשיב גרמא בנזקין. וע"ש דכ' לחלק בין הכא לכל גרמא בניזקין, דבשאר גרמא דפטור, הרי הגרמא מסייע בעשיית המזיק, ובכה"ג אמרי' דגרמא בנזקין פטור, וכגון היכא דליבה וליבתה הרוח, דהתם הוא גרם שהרוח מסייעו בעשיית המזיק. אבל כאן, הרי המזיק נעשתה על ידו לגמרי, רק דהנוק ה' בגרמת הרוח. וא"כ, בכה"ג דרקתא, דהוא עשה המזיק לגמרי, רק דע"י הרוח נעשה ההיזק, בזה נח' אמוראי דהכא אם אמרי' בזה הכלל דגרמא בנזקין פטור או לא [ולכאור' אי"ז כמו שהבאנו לעיל מתוס', דס"ל דשאני הכא מאסור"מ, דכאן הרוח עושה המזיק, משא"כ באסור"מ דהרוח רק עושה ההיזק, וע"ע].

(ג) **התם ניחא לי' דליזל- פי' בעליות דר' יונה,** כיון דמכחו קא אזיל וניחא לי', א"כ אע"ג דזיקא ממטי לה, מעשה האדם נחשבין.

(ד) **היו שרשים יוצאים לתוך של חברו, מעמיק ג' טפחים וכו'-** הק' הנתיבות (קנ"ה, ט"ז), הא סמך האילן בהיתר, ולגבי בור אמרי' דהיכא דסמך הבור בהיתר צריך השני להרחיק ממנו, משום דכל מרא ומרא וכו', וה"נ מ"ש, הרי ע"י קציצת השרשים הוא מייבש האילן בידיים. ות"י דשם בחפירתו מקלקל כותלי הבור שהן של חברו, במה שאין חברו נוטל ממנו כלום, משא"כ הכא, ייבוש האילן אינו בא מחמת הקציצה, רק מחמת שאינו מניחו לינק משלו, ותקנת יהושע לא ה' רק שיתן לו היניקה כל זמן שאין הבעלים צריכים לו, אבל כיון שצריך לאותו עפר משום מחרישה, שפיר יכול ליקח היניקה, לכן יכול לקצצו באופן שלא יהי' יונק עוד משלו, ואי"ז נחשב מזיק בידיים [ועצ"ק למה ה' צריך להא דבבור אינו נוטל ממנו כלום, הרי אפי' אם ה' נוטל ממנו, הרי שם ההיזק הוא ממש בידיים ע"י כל מרא ומרא, ולא דמי להכא].

(ה) **והא ארחיקי לי- פי' רש"י,** ד' אמות. והעיר **הרש"ש,** הא בבבל היו, ולכן לכאור' לא ה' זיקא הוא דקא ממטי לה- הק' תוס' ועוד ראשונים, מ"ש הכא מהא דאבנו סכיננו ומשאו שהניחו בראש גגו דקיי"ל דחייב, למה כאן פטור (לכה"פ לרבינא). ותוס' תי' דכאן הרי לא עשה המזיק כלל, דבלא הרוח לא ה' הרקתא אזלא כל עיקר, ורק משום הרוח נעשה למזיק. משא"כ אסור"מ שהניחן בראש גגו, שע"י הנחתו הוא עשה המזיק, אלא שה' צריך להרוח כדי לעשות ההיזק. וביאר **האבן האזל** (נזק"מ י"ד, ז', ד"ה ע"כ) דכוונת תוס' לומר דכל הכאת הנפוץ הוא רק להפריד הרקתא מהכיתנא, ומשום שהרקתא אין לה כובד, לכן לא ה' מזיק כלל מעצמו. ורק ע"י הרוח נעשה הרקתא לדבר שיכול להזיק, ואי"ז דומה לאסור"מ, דמעצמם יכולין להזיק, שיש להם כובד עצמן, אלא דצריך הרוח רק לעשות ההיזק בפועל, להוליך האסור"מ מהכא להתם. **וע"ע בתוס' רי"ד**

דכ' לחדש דבאמת הא דסוגיין אינו חלוק מאש כלל, אלא דכיון דס"ל לר' יוסי דעל הניזק להרחיק את עצמו, א"כ אם יעשה אש בשלו והניזק עמד בצידו ורואה אותו והוזהר ממנו, אין המדליק חייב, דיכול המזיק לומר לו דעליך להרחיק את עצמך, או שתשמור עצמך מן ההיזק, מלבד אם האש חשיב חיצו שלו, דאז מודה ר' יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו. ולפ"ז, יצא דס"ל לר' יוסי דאין המזיק חייב תשלומין במזיק דאש אא"כ הדליק האש באופן שלא ה' הניזק יכול להרחיק את עצמו, או שלא ה' שם, או שלא ה' יכול להרחיק כל הגדיש שלו, אבל בלא"ה ס"ל לר' יוסי דפטור.

(ב) **מתקיף לה מר ב"ר אשי, מ"ש מזורה ורוח מסייעתו- כ' תוס' (ד"ה מאי)** דכל המח' הוא רק לגבי החיוב הרחקה, אבל כ"ע מודו דפטור מתשלומין, דהא גרמא בניזקין הוא, רק לגבי חיוב הרחקה יש לדון אם חשיב גירי דילי' לענין דאמרי' דגרמא בניזקין אסור. אולם ע' **ביד רמה** (ק"ז) שהוכיח דאין לומר כן, דאם אי' דפטור הוא בנזקין לכ"ע, וכל הנדון הוא רק לענין חיוב הרחקה, א"כ למה הק' הגמ' לרבינא מהא דגץ היוצא מתחת

דכיון דזה איסור וזה איסור, מהכ"ת לדחות איסור בל תשחית משום איסור היזק, וא"כ שב ואל תעשה עדיף [ומדברי הראשונים החוקלים על תוס' משמע דס"ל דבכה"ג ליתא איסור בל תשחית בכלל]. ועוד, הא איסור חמור מממונא, דממונא אתיהיב למחילה.

(ח) **אנא בורות שיחין ומערות קא חפרנא- ק',** א"כ למה אמר לו מעיקרא מהא דיכול לחפור ג' טפחים שלא לעכב המחרישה. ותי' הריטב"א דרק א"ל מרישא דמתני', ואילו כוונתו היתה באמת מסיפא, וכמו שהסביר לו בסוף.

(ט) **שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש, וכו'-** הק' **המנחת ברוך** (כ"ט, ד'), הרי קיי"ל דזה וזה גורם מותר, ולכאור' זהו ממש זה וזה גורם. וא"כ, למה אמרי' דאם בתר קרקע אזלי' אמאי לא מועלין, הרי ודאי אין מועלין, שהרי זוז"ג הוא ומותר. ואף אם בתר אילן אזלי', נניח דאין מועלין, אבל למה אין נהנין. והביא דאי' **בשטמ"ק** דמה שאין נהנין הוא דין דרבנן [וכן אי' ברש"י כאן, וצ"ע], אבל הק' גם ע"ז, הרי בעלמא לא אמרי' דזוז"ג אסור מדרבנן, ומ"ש הכא. וביאר דבאמת אי"ז דומה לשאר ענינים של זה וזה גורם, דלענין דבר הבא מהקדש ומהדיוט, העיקר דצריך לדעת הוא למי שייך הממונות שבה, האם שייך להדיוט או להקדש. וזה תלוי בגדרי ממונות כמו בשל הדיוט, ובאמת אין הדין תלוי כלל במי גרם הגידול. וע"ע **בקובץ שעורים** (צה) דג"כ הוכיח מכאן דדין מעילה תלוי בממונות החפץ, ולא בכח מי נעשה החפץ.

(י) **וקסבר אין מעילה בגידולין-** הק' **בחי' ר' נחום** (פד), הא סכ"ס הוי ממון של הקדש, וא"כ למה אין בה מעילה. והביא מי שתי' דבאמת למ"ד אין מעילה בגידולין אי"ז ממון הקדש, אבל הביא מהרמב"ן לקמן דיסד דמעילה איכא רק בדבר שיש בה קדושת פה, ומה שהוא ממון הקדש גרידא, ולא הי' נתקדש בקדושת פה, לית בה מעילה. ולפ"ז יש לבאר בזה המח' אם יש מעילה בגידולין או לא, דהיינו אם נחשב שיש להם קדושת פה, או לא הוי אלא רק ממון גבוה [ואי"ז סתירה למה שהבאנו לעיל, דהדין מעילה הוא באמת תלוי בדין הממון,

צריך להרחיק אלא ב' אמות. ותי' דאולי הי' ק' לרש"י קו' תוס' מהגמ' לקמן, דמבואר דבאתרא דר' יוסף היו המחרישות ד' אמות, וכיון דהמעשה בגמ' דילן הי' עם ר' יוסף, וא"כ ע"כ הי' צריך להרחיק ד' אמות.

(ו) **א"ל הנ"מ לאילנות, אבל לגפנים בעינן טפי-** כ' הרמב"ן, דכאן מודה ר' יוסי דנחשב גירי דילי' משום הצפרים, שכן דרך העופות שכשהאדם מפריחן, שאין מפריחין אלא למקום שהוא קרוב לשם, ולכן נחשב שהוא ממש גירי דילי' דעשה ההיזק. וע' **בבית יוסף** (תו"מ קנ"ה, סי' כ"ה [אות ל"ה]), שהביא מש"כ תוס' לחלק בין אם נטע גרעין או אם נטע אילן, דנטע אילן נחשב גירי דילי' ונטע גרעין לא נחשב גירי דילי', דממילא קא רבו. וכ' הב"י לפי הרא"ש (שכ' ג"כ כדברי הרמב"ן הנ"ל), יצא דאפי' אם נטע גרעין יהי' נחשב לגירי, ונמצא דתוס' חולק על הראשונים, וס"ל דאין הגירי דילי' כאן מה שמפריח העופות, אלא נטיעת האילן גופא, ולזה שייך לחלק בין נטיעת אילן לנטיעת גרעין (אולם ע' בהג' **דרישה ופרישה** שם [ה'] דכנראה דלא הבין כן בדברי הב"י, וצ"ע כוונתו).

(ז) **א"ל אנא לא קייצנא-** הק' **הרמב"ן**, למה לא, הרי הוא מזיק, ומצוה להרחיק את עצמו, ואפי' להפסיד כל מה שיש לו ולא להפסיד חבירו פרוטה, ובזה לא שייך האיסור בל תשחית. ותי' "ונראה שלא הודה לדבריו, אלא שהי' סבור דבין גפנים לגפנים בין אילנות לגפנים בשתי אמות סגי בבבל, ולא רצה לחלוק עליו", ולכן אמר לו לקוץ הוא בעצמו (דלשיטתו באמת הי' אסור לקוץ). **אבל מתוס' מבואר דחולק ע"ז, דהק' מהא דמתני', דמבואר דקוצץ ונותן דמים, דהיינו דס"ל לתוס' דרבא סבר דמשום האיסור בל תשחית לעולם אין קוצצין, ואפי' אם מן הדין בעצם צריך לקצוץ, ותי' דמתני' מיירי באילני סרק. והק' **רעק"א**, א"כ איך אמר לו אם ניחא לך לקוץ, וכו', הא אסור לקוץ. אע"כ כוונתו הי' לומר דאנא ס"ל דאפי' במקום היזק הוי בל תשחית, ואם אתה חולק ע"ז, וס"ל דבמקום היזק מותר לקוץ, אז קוץ. וע"ע **בקובץ שעורים** (צד) דביאר שי' התוס', דס"ל**

דשפיר הוי תלוי בדין הממון, אלא שיש עוד תנאי, שצריך להיות קדוש בקדושת פה].

יא) אמר עולא, אילן הסמוך למצר בתוך ט"ז
אמה גולן הוא, ואין מביאין ממנו בכורים-
פי' רש"י, אין צריך להביא ממנו בכורים,
דבעינן אשר תביא מארצך. אבל תוס' הביא
מר"ח דפי' דהחסרון כאן הוא משום דאין
מביאין גזל על גבי המזבח. והק' הרמב"ן על
פרש"י, דלמה אי"צ עכ"פ להביא ביכורים
מדרבנן, ולכן פי' כהר"ח. וע' בחי' ר' נחום
(סוף אות פו) מה שהעיר על דברי הרמב"ן.